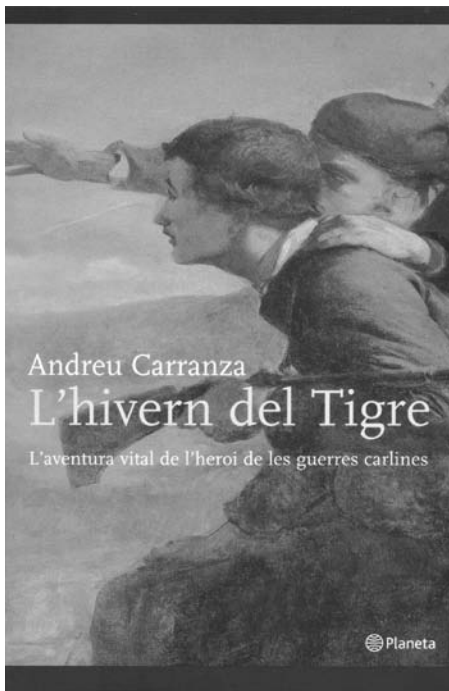

L'hivern del Tigre, d'Andreu Carranza*

Tere Izquierdo Salom

Llicenciada en Filologia Catalana.

Professora de llengua catalana i literatura a l'IES Mare de Déu de la Candelera, de l'Atmella de Mar.

Fa dos anys i mig, una trobada casual amb l'autor d'esta novel·la va fer que agafés el compromís de fer l'assessorament lingüístic d'una *opus magna* que poc m'imaginava que seria tan llarga, i que podia esdevindre, si més no, crec que avui és una realitat, la novel·la d'amor i guerra de Tortosa.

L'obra *La mort del pareimare*, de Carles Andreu Sancho, nascut a Sant Feliu de Llobregat el 1938, però de mare i pare de Mont-roig, a la comarca del Matarranya, em va fer pensar en el Ramon Cabrera que he imaginat entre els fulls de *L'hivern del Tigre*. L'autor de *La mort del pareimare* torna al Matarranya a la recerca dels seus orígens, impulsat per l'imperatiu retorn a la llengua materna, "al final només quede la llengua materna", diu la filòsofa Hannah Arendt, deu ser perquè al ventre de la mare és la primera cosa que tenim. I escriu Carles

Andreu: "Les paraules són organismes vius i totalment independents. Mos les anem passant dels uns als altres. Tots les podem fer servir al nostre tarannà, però elles sempre acaben significant exactament el que és, el que s'ha de dir ben dit; acaben donant sempre el matís de l'última posició significativa de cada cosa, de cada situació, de la més primerenca vivència, de la més lleugera varia-

* Este text té l'origen en les presentacions que es van fer d'esta obra a Tortosa el 20 de desembre del 2004 i a Vallibona el 14 d'agost del 2005.

ció. La paraula és una tafanera, no dixé escapar res, i tot li importe. És un ser flamant que sempre fa goig de vore, vull dir d'entendre i no és veritat que la paraula també mos fa vore? Que sense ella no voríem ni les metàfores, ni els símbols, ni els conceptes?”

I això és el que s'ha intentat fer amb la veu literària de Ramon Cabrera: vestir la seua veu amb les formes de la seua llengua materna més pròximes al seu parlar. Perquè, tal com diu l'Institut d'Estudis Catalans: “No s'han de barrejar, per exemple, trets fonètics i morfològics propis dels parlars occidentals amb d'altres propis dels orientals.” I perquè no creem en el concepte propi de la literatura sociolingüística i dialectològica de *promiscuïtat dialectal*, això és, l'existència de preferències estàndards pertanyents a altres varietats geogràfiques que les dels usuaris i usuàries. Així, doncs, a grans trets, direm que dins de la morfologia nominal trobareu l'article propi de la llengua medieval i propi del subdialecte tortosí i de terres lleidatanes *lo, los*. Però no va ser tan fàcil en el sentit de posar l'article *lo* totes les vegades que apareixia esta forma, sinó que es van haver de tindre en compte les elisions pròpies d'una dicció ràpida del tipus: “Lo toc d'un tambor mos marca el pas” i no *mos marca lo pas*. Trobareu els pronoms personals tòpics *natros, vatros* i els pronoms en forma plena *me, mos, te, se*, etc., però igualment s'ha respectat la dicció ràpida en estos pronoms: “Me sentia inquiet”, però “Que no em moleste ningú” i no *que no me moleste ningú*. Es mantenen els demostratius propis tortosins: *este, esta, estos* i *estes*, així com els plurals del tipus *hòmens, jóvens* i *órdens*.

Pel que fa a la morfologia verbal, davant el munt de formes analògiques del present de subjuntiu pròpies del parlar tortosí, és a dir, que *cante* o que *càntigue*, amb increment velar, es va optar per vehicular les formes normatives considerades valencianes a les gramàtiques però que també són les nostres, per exemple: “Que no quede cap facciós viu!” i “siga com siga”. També trobareu les formes pròpies dels verbs incoatius del tipus: “Ho repetixo, tot ho he fet per això”.

M'agradaria continuar el discurs manllevant una expressió del professor Roc Salvadó —assessor quant a dades històriques de *L'hivern del Tigre*—: el *sentit de la terra*, expressió que recullo de l'article publicat en el segon volum de les actes del Congrés de la Diòcesi de Tortosa: “Guerra i sentit de la terra. Dinàmica bèl·lica al territori de la diòcesi de Tortosa al segle XIX”. Penso que sentit de la terra, el nostre personatge històric, Ramon Cabrera, en tenia i molt. El principal motiu d'haver repassat el text de *L'hivern del Tigre* va ser resseguir, *grosso modo*, els pobles i el paisatge que va xafar el general tortosí. I aquí els transcriu, per orde d'aparició: Morella, lo Convent de Benifassà, Xodos, Vistabella, lo Penyagolosa, la Salzedella, lo Santuari de la Verge dels Àngels a Sant Mateu, les Coves de Vinromà, lo mas de les Atalaias al terme d'Alcalà de Xivert, lo mas de Roig al terme de Rossell, les Gúbies del Parrissal als Ports de Beseit, lo mas dels Cirers al barranc de Vallibona, a la comarca dels Ports; Tortosa, Arnes, Vallibona, Bel, Benifassà, lo mas del Brut del terme de Beseit, l'ermita de Sant Miquel de Vall-de-roures, Fredes, Cretes, Ràfels, Arnes,

Herbers, Castellfort, Vilafranca del Cid, Fortanete, lo mas de Silvestre de Beseit, Batea, Gandesa, lo tossal dels Tres Reis, lo Boixar, Maials, los Ports de Tortosa, Herbers, lo mas de Barrina, prop d'Horta de Sant Joan, Maella, Prat de Comte, lo Montsagre de Paüls, l'ermita de Sant Roc —també a Paüls—, Alfara, lo port de Torremiró, a prop de Morella. I després de xafar Navarra, el nostre heroi torna a l'ermita de Sant Cristòfol d'Herbers, passa a Castell de Cabres, lo Boixar, veem com les partides carlistes es repartixen una per Penaraja, al Matarranya, una altra a Arnes i Paüls, a la terra de l'Ebre, i una altra al barranc de Vallibona, als Ports, al País Valencià, voleu més sentit d'unitat de territori? Lo mas del Bosch vallibonenc es convertix en quarter general carlista, i continua per Sogorb, Sant Mateu, Alcanar, lo pont del Cervol, la Ràpita, lo Mas de Barberans, la Sénia, Roquetes, Xerta, Beseit, lo riu Ulldemó, Vall-de-roures, Aiguaviva, Cantavella, l'Horta de València, i després d'entrar a Extremadura, la Manxa i la Rioja, torna a Torreblanca, la Sénia, Vall-de-roures, Sant Mateu, Tivenys, Xerta, Morella, Benicarló, Gandesa, Cretes, Valdealgorfa, la Freixneda, Herbers, Móra d'Ebre i la Sénia.

Sempre trobem un Cabrera que s'emociona especialment quan s'aproxima a Tortosa: “A primera hora, abans que la llum del dia esclatés dalt dels cims, vaig partir del barranc de Vallibona. En pocs dies, caminant per les sendes i camins menys transitats, me vaig anar atansant a les ribes de l'Ebre. No és fàcil per a mi encabir en unes frases tot lo que vaig sentir quan m'acostava a la meua estimada Tortosa”. Això, però, no és un obstacle quan decidix no tornar a la seua ciutat: “Amb l'ànima partida vaig abandonar casa, sense acomiadar-me de ningú, ni de ma mare [...]. Quan sortia per la porta, vaig saber que mai més no tornaria a xafar aquella casa i la meua ciutat”.

I també s'emociona davant del riu, la visió que li dóna el paisatge del riu Ebre, encara que fos l'origen d'una malaltia que el va arrossegar durant tota la vida, que ja ho diuen les dites tortosines: *Lo riu ti males bromes, lo riu ti males pasades o lo riu ti molt males jugades*: “[...] vaig caure malalt. Me vaig aforar completament. Un rebrot d'aquella maleïda malaltia que arrossegava de menut, d'aquell bany imprudent a l'Ebre, lo mateix mal que durant la guerra m'havia anat fent avisos”.

Penso que l'autor ha sabut transmetre'ns, sobretot, un ser humà. Trobareu en *L'hivern del Tigre* un Cabrera dèbil davant la mort aliena: “Res no podia calmar el desassossec que sentia. ¿Què m'havia passat? ¿Quina classe de força era aquella que havia despertat dins de mi, al mig del camp de batalla? Me sentia brut, indigne, inhumà, incapaç d'estimar [...]. “L'he matat jo, amb les meues mans, amb lo garrot. Allà ha quedat estès en terra. ¡L'havia de matar i prou! No el coneixia ni l'odiava... Passava un desfici [...]. Me sentia distant de tot i també de mi mateix, havia descobert alguna cosa estranya, borrosa, però molt gelada dins del meu esperit, i ara m'espantava, m'horrortizava, perquè encara notava la fredor. Volia plorar, cridar, demanar perdó, sortir corrents i anar a buscar els familiars d'aquell home i agenollar-me davant d'ells, demanar-los pietat. Portar en braços lo cos mort per a oferir-lo als peus del seu pare...”

Per casualitat, obrint les pàgines del llibre *Indagacions i propostes* del sociòleg valencià Joan Fuster vaig trobar este comentari: “Em sembla estrany que molts d’aquells que lloen o admiren Napoleó, menyspreïn i blasmin, en canvi Ramon Cabrera. Al cap i a la fi, com a tipus humans —no com a suports d’ideologies ni com a tècnics d’estratègia, naturalment—, no trobo entre l’un i l’altre sinó una diferència important: que Napoleó va matar (o va fer matar) més gent.”

Coneixereu la debilitat i la contradicció de Cabrera davant els seus sentiments amorosos: “¿Per què, per què he de continuar enganyant-me a mi mateix? Mai, mai no he volgut acceptar-ho enfrontar-me al que sento [...] ¡He vingut només aquí per tu! ¡Pel teu amor! [...] Tremolava com una fulla d’arbre quan te veia pel carrer, podia enfrontar-me al pitjor macarró de Tortosa, però mai, mai, vaig poder mirar-te als ulls... Sóc al camp de batalla, lluitant per la causa i per tu”. Penso que aquí es trobava la seua manera d’estimar, en la incapacitat de dir-ho, en la capacitat de mostrar-ho, lluny de l’estimada, però sentint-la.

Trobareu un Cabrera que torna a estimar, amb tot el cos, tota l’ànima i tot el cor. Els capítols que parlen d’esta nova història estan plens d’humor i amor. Tan immens és l’amor que he pensat en l’apartat 234 del *Llibre del desassossec* de l’escriptor portuguès Fernando Pessoa: “Podem morir si només estimem”. Tan irònic és l’humor que reproduïxo una intervenció d’este personatge femení: “¡Gandul! ¡Més drogo que el jaure! ¡Vicente Cortiella! ¡Vinga, mig home! ¡Aixeca’t d’en terra, calçasses! ¡A la pallissa, a ajudar el teu company, que et clavo un cop de verga als collons i et capo!”

Trobareu un Cabrera fidel, una fidelitat completa amb els seus companys, especialment, amb aquells que es fan més d’estimar a la novel·la: Roc, el cantador de jotes, i els germans Pèl, de la Ribera, Manel i Josep: “Sense vós, don Ramon, no anem enlloc” diu este últim. Tinc dubtes i certeses: este Manel té alguna cosa a veure amb el fuster Manelet del Pèl d’una altra obra d’Andreu Carranza. Este Josep us portarà records, de temps de bandolers no molt allunyats dels que els toca viure als protagonistes de *L’hivern del Tigre*. No vull deixar d’anomenar Serp, un personatge fosc, ambigu i irònic, un personatge que crec que enriquix l’obra, un personatge que compartix alguna cosa amb Cabrera, alguna cosa relacionada amb les expressions “sóc la mort, sóc un cadàver vivent!” i “som com lo vent”.

Trobareu també l’aparició de personatges falca, és a dir, que tan sols hi apareixen esporàdicament, sense tindre una participació important en l’argument. Em recordo especialment de quatre: un xiquet, que en algun moment de la novel·la diu: “Mon iaio m’ha enviat. M’ha dit que fiqués tres pedretes, una damunt de l’altra al costat de la cisterna i esperés amagadet”; un xic jove, Ignasi, a qui la veu de Ramon Cabrera definix: “[...] de rínxols rossos i d’ulls blaus, pareixia un angelet bufó acabat de baixar d’aquell nuvolet que manté enlaire la Verge Immaculada [...] Aquell xiquèlo era un tros de pa”; una caspolina, paraula que, per cert, no trobava al diccionari mentre corregia, i Andreu, si recordo bé, em va dir que l’havia tret de l’escriptor Pere Gimferrer. Diré que

té a veure amb els endimoniats del Santuari de la Mare de Déu de la Balma, de Sorita, als Ports de Morella, i, finalment, un pastor de Beseit: “Alguns dels hòmens van saltar dins del corral, van rebentar les portes i van endur-se el ramat i els gossos. Lo pobre pastor ho contemplava cagat de temor des de la finestra de la seua cabanya. Lo vaig veure i li vaig dir:

- No patiu, mestre. Són per a la causa. Jo sóc Cabrera i a partir d'avui totes les cabres del país són carlistes. ¡Ja ho sabeu!

L'home, que anava descalç i portava el seu garrot de pastor a la mà, me va contestar:

- He sentit que també us emportàrieu lo cabró.

- ¿Què voleu dir?

- Que jo sóc lo cabró més gran d'estes terres. I si em voleu, ara mateix agafo el trabuc i vinc amb vós, Cabrera.”

Crec que Ramon Cabrera va lliurar dos combats: un, al camp de batalla de la guerra i l'altre al camp de batalla de la vida, perquè trobareu en la novel·la reflexions al voltant de la seua persona: “Ell tenia la lliçó ben apresada, de menut va adonar-se'n banyant-se al riu, al seu estimat Ebre. Allí va rebre la gran lliçó de la història, tots els que nadaven contra corrent sucumbien ofegats. La vida havia de ser això, deixar-se portar pel corrent per a guanyar l'altra vora”. I un Cabrera sol: “La meua vida estava marcada per un estigma: la solitud”. Una solitud que va acompanyada d'un altre fet: el de creure's generador de fatalitats.

Destaquen en *L'hivern del Tigre* quatre elements que aniran viatjant, alguns d'unes mans a unes altres: l'inseparable garrot, arrancat pel mateix Cabrera d'un arbre a la vora del riu, quan era un xiquet: “Amb ell era invencible, no hi havia ningú que m'igualés a les ribes de l'Ebre”, una capa blanca, el mocador i la medalla. Estos dos, testimonis de més d'un moment màgic. La medalla de la Mare de Déu de la Providència, visió que acompanya Cabrera al llarg de la seua vida, està unida als beneficis de la capella d'esta Mare de Déu, beneficis de què gaudia Ramon Cabrera gràcies a sa tia Felipa. No debades, Ramon Verges Pauli, en les seues *Espurnes de la llar* assenyalava com a primer capellà encarregat de l'ermita un ascendent del general tortosí, don Félix Cabrera, l'any 1699, i el mateix don Ramon Cabrera, el 1825. També conta l'escriptor que esta ermita és coneguda com *ermita de Cabrera*, i que sa mare, quan anaven a l'ermita de Mitan Camí li deia: “Resa un parenostre per l'animeta de la mare de Cabrera”. Es veu que corria el rumor que Maria Griñó estava enterada al peu de l'altar de la Verge del Consuelo (*sic*) i que esta marededéu va ser un donatiu fet pel mateix Ramon Cabrera des de Londres.

I què dir del mocador?, element que obri el camí del destí de Cabrera. Em va caure a les mans, també per casualitat, un full amb informació del poeta tortosí del segle XI, Abu Bakr At-Turtuixí. No vaig evitar pensar que hi ha paral·lelismes entre el poeta i el general: tots dos abandonen la seua ciutat, tots dos viuen la soledat de l'exili, tots dos no tornen a la llar abandonada. Conta l'escriptor Josep Piera que es diu que el poeta va ser soterrat a Alexandria amb

la mateixa pellissa amb què va sortir de casa seua. Em pregunto si Ramon Cabrera també va voler ser enterrat amb el mocador que viatja al llarg de les pàgines de *L'hivern del Tigre*.

Finalment, m'agradaria dir alguna coseta de l'autor. M'agradaria dir que he pensat en la novel·la com si fos una pel·lícula i crec que Andreu Carranza en seria un bon protagonista, un bon Ramon Cabrera, jo me l'he imaginat amb el garrot, a cavall, dient: "Riberencs, a lluitar per la causa!". I se m'ha passat pel cap una altra cosa: Andreu Carranza, amic de pastors riberencs, amant de pseudònims, crec que podria adoptar-ne un, perquè per a aquella gent que no ho sàpiga, Andreu no es diu solament Andreu, sinó Andreu Ramon Joan, i agafant el nom Ramon i els cognoms Carranza i Cabrera, que també compartixen lletres, vés a saber quin heterònim persona podria sortir d'aquí.

Des d'estes línies voldria felicitar l'autor per esta obra de la literatura de la nostra terra i desitjar que la traducció al castellà de *L'hivern del Tigre* faça que el general tortosí Ramon Cabrera, la seua vida, les seues gestes i el seu poble siguen més coneguts pel públic lector. I més enguany, que se celebra l'Any Cabrera, els dos-cents anys del seu naixement a Tortosa.

CARRANZA, Andreu (2004): *L'hivern del Tigre*. Barcelona: Editorial Planeta